

construït pels anglesos a començaments del segle XVIII, que no presenta cap interès artístic, històric ni arqueològic. Sembla natural que'l passeig s'obri a l'emplaçament de dit fortí, desfent aquest i tirant ses runes al buit deixat per la pedrera del costat i aprofitant els carreus dels aristons per a les obres d'ornamentació a executar en aquell paratje: guanyaran aixís la visualitat del mur antic i l'amplitud de l'entrada al passeig.

El segon punt es refereix a la reconstrucció dels troços de muralla caiguda al costat de la torre de Sant Magí, sens qual treball serà impossible seguir en aquell lloc el passeig arqueològic. Al efectuar-se dites obres molt convindria es tingués en compte la conveniència de tancar el forat fet fa cinquanta anys a la Muralla per a obrir una porta al escorxador municipal. La tal obertura fou feta a espatlles de la Comissió de Monuments i no fou reparada malgrat ordres terminants enviades a nostre municipi pel Govern durant un llarg període de temps. Com sembla que avui dita porta no es indispensable als serveis de l'establiment referit, fora útil i adient tancar-la, que a fi de comptes es un forat mal fet, amenaçant en aquella part la seguretat del mur, i en cas de que fos tant convenient tenir una comunicació al exterior, podria l'Ajuntament fer reparar i posar en servei la magnífica porta del Socorro, de pur estil romà.

Ens fora grat poguer fer avinent a nostres lectors la adopció de les dues reformes que defensem, sobre les quals demanarem, si es necessari, la opinió autoritzada dels socis de l'Arqueològica reunits en Junta general.

EL FORUM I LA BASILICA

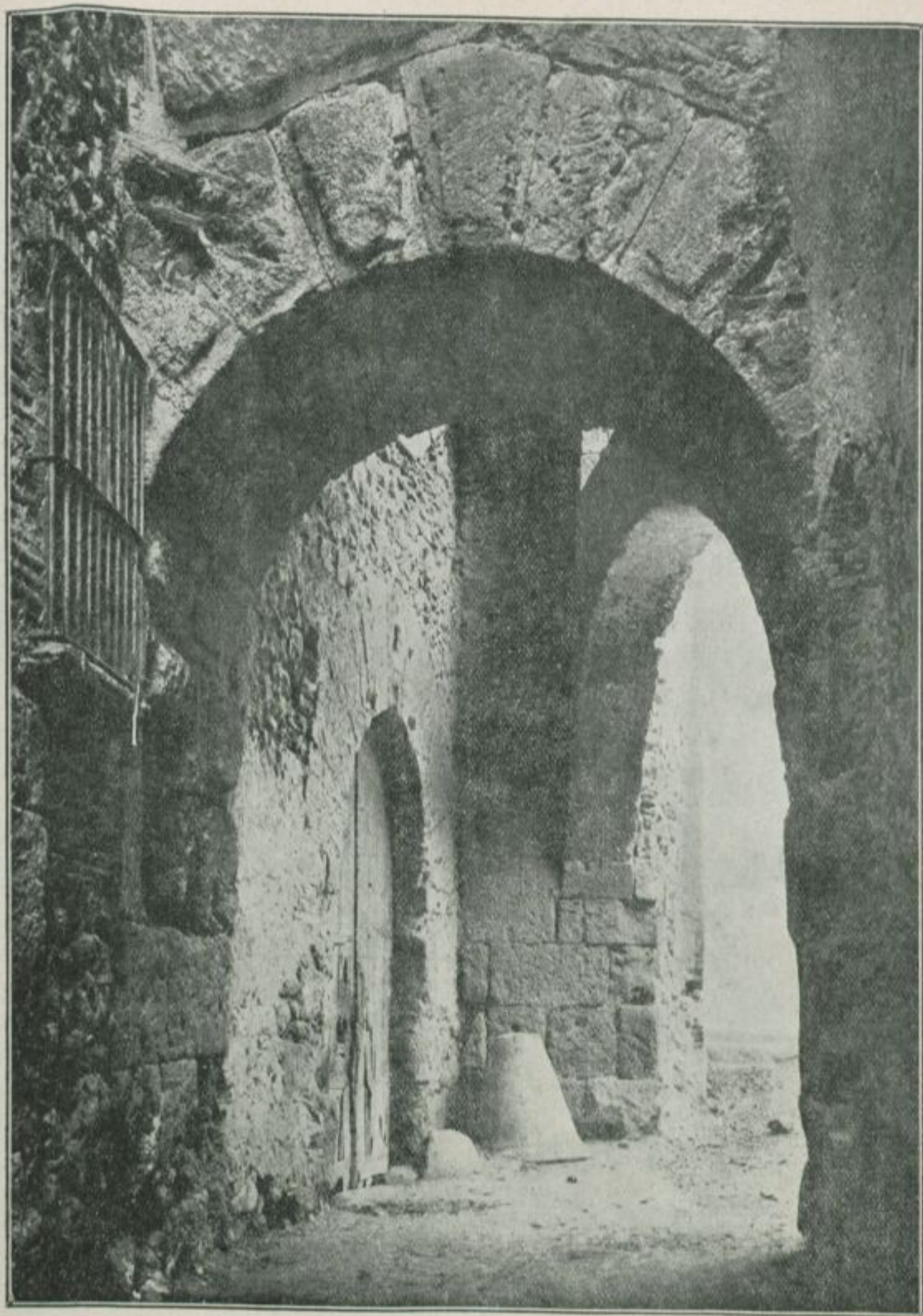
Una ordre datada el 13 de Juliol darrer, apareguda a la Gasetta del 22, amb la signatura d'en Domènec Barnés, en representació del Ministre d'Instrucció pública i Belles Arts, ens assabenta que el Govern de la República,

atent a les suggerències de bons patricis tarragonins, que's preocupen del cabdal artístic i arqueològic de la ciutat nostrada, ha resolt adquirir per la quantitat de 21.500 pessetes, la Basilica del Foro, coneguda en els darrers temps per «fondo de càn Malet», de la plaça del Pallol, propietat avui dia de N'Antoni Martorell Salort.

Per dita disposició resta aquesta memòria de les grandeses passades, redimida dels baixos menesters a què se la venia destinant, no volent recordar la honorable funció que desempenyava en els seus bons temps, donant acolliment als administradors de la Justícia, fi pel qual havia estat erigida dins el gran mercadal de la CIUTAT MONUMENTAL tarragonina, urbs compresa en el perímetre que s'exten a tot el llarg de les muralles, començant a un extrem i acabant a l'altre de la Rambla vella.

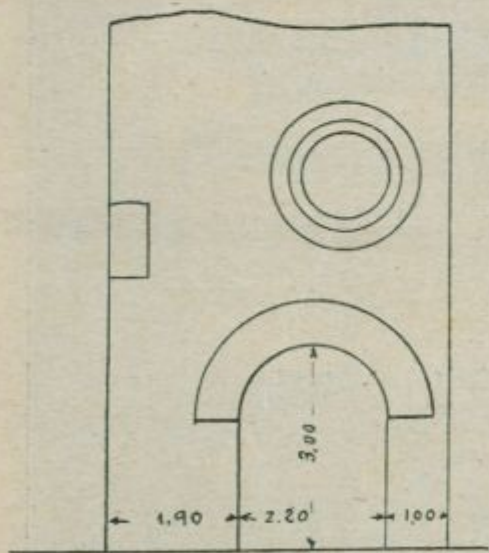
Dins d'aquest perímetre s'alçaren les més importants edificacions, damunt les quatre explanades amb què els constructors romans salvaren el desnivell entre dit passeig i el cim del pujol on es recolza la Imperial Tàrraco. Foren aquests monuments el Circ; el Foro; Temples de Júpiter, d'August i altres de minça importància; l'Arx i el Capitoli, de l'emplaçaments dels quals en donarem una idea en el plànol que inserirem en el proper nombre, fet segons les dades dels nostres historiadors, i les restes que encara s'albíren en alguns indrets de l'actual població, fixant, per avui, solament la nostra atenció en el *Forum*, mercat o plaça destinada als Tribunals, a les manifestacions de la vida pública o municipal, lloc de passeig i esplai, construït sempre amb mires a la millor ornamentació ciutadana.

Es pot deduir de la monumentabilitat del Foro i del número dels mateixos en una població, la importància que havia arribat a assolir aquesta dins l'època de l'imperi romà. Roma en tenia set; ací fins ara sabem de dos: l'un, és el de que venim tractant; l'altre, estava a la *Ciutat Patricia*, entre els actuals carrers de Cervantes, Lleida i Gasòmetre,

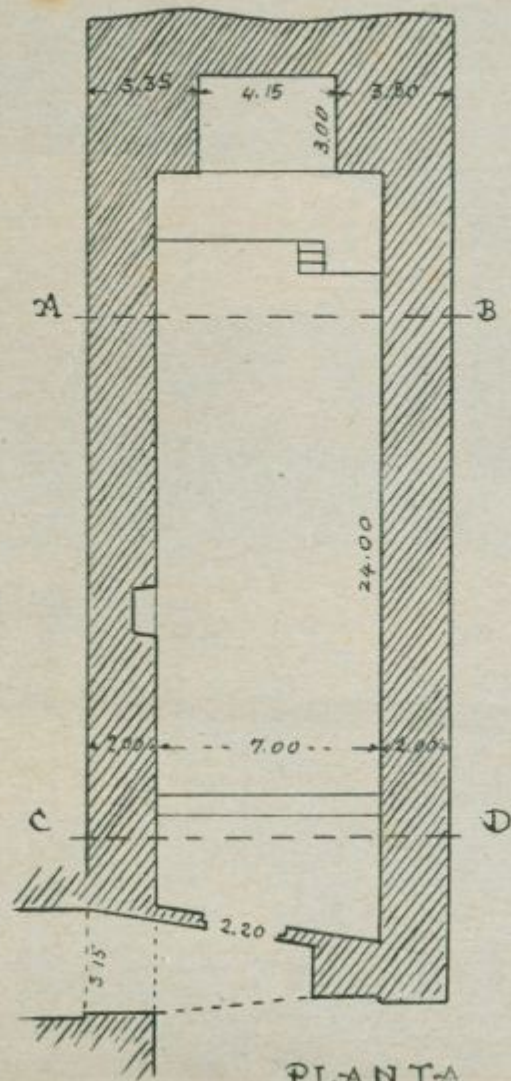

Porta del Foro; al fons, la porta de la Basílica

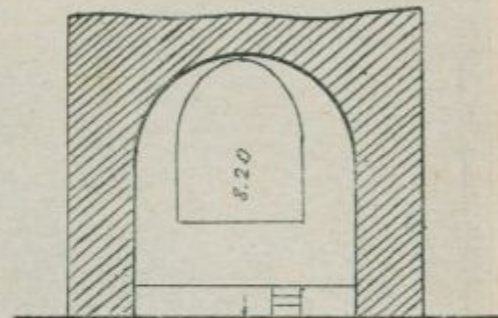
PLANOL
DE LA
BASILICA DEL
FORO

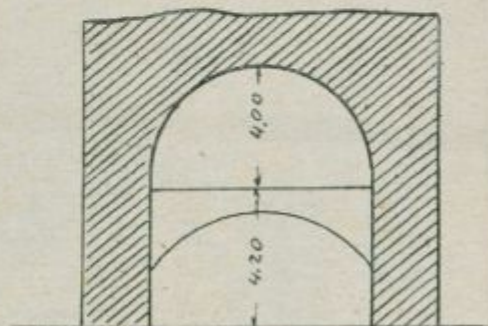
FAÇANA

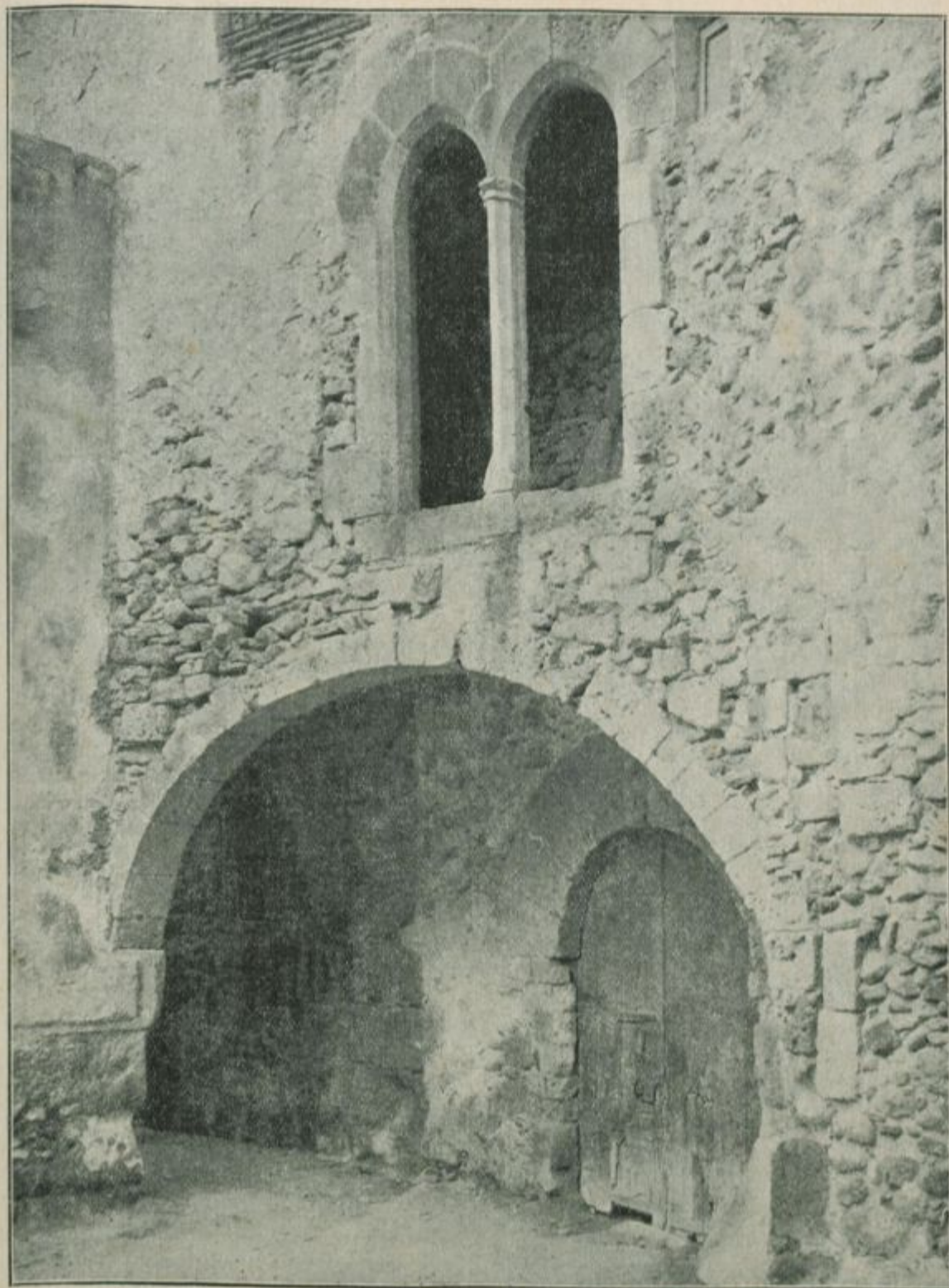
PLANTA

SECCIÒ AB

SECCIÒ CD

Part del Beateri de St. Domènec que cobreix la porta de la Basílica

posat al descobert per l'il·lustre excavador i bon amic nostre, En Joan Serra Vilaró, en tràmit d'adquisició també per part del Govern, que tantes proves ve donant del seu interès per tot quant amb l'Art i la Història es relaciona.

El foro tenia sempre un objecte ben definit. Quan no n'hi ha més que un, en éll es concentra la vida política i mercantil de la ciutat, quan se disposa de varis, mentres els uns serveixen solament per a la venda i el comerç, altres es destinaven a serveis de caràcter administratiu, judicial, i a actes socials o de civilitat. A aquests se'ls donava, és clar, majors proporcions, puix que en ells es concentrava la vida i el moviment ciutadans, i el poble romà es pot dir que passava tot el dia al Foro, mogut per l'afany de noves, parlar de política, tractar de negocis o efectuar operacions de borsa i banca, puix que en el *Foro*, segons Vitruvi, no hi mancava mai la presència de banquers, canviants o prestamistes.

Així com del de la ciutat patricia se'n veuen restes importants, com un temple, les botigues, graners, piques de vi o d'oli, sitges, l'enllosament del carrer que hi conduïa, vorejat de vivendes, de les que se'n conserva alguna planta; en canvi, del de la ciutat monumental sols en resten vestigis, algunes làpides que'n fan referència i les cites de Séneca i de Marc Porci Laton, donantnos a entendre que pertanyen al Foro aquell enfilall de despulles que a despit del temps i de les reformes dels albergs no s'han pogut acabar d'esmicolar ni desaparèixer per complet.

L'àrea compresa per aquest Foro està tencada per la banda de Mitjorn per un gran mur que'l separava del Circ, del que se'n conserven alguns troços servint de parament a alguna de les edificacions, entre elles, la part posterior de l'Audiència, la casa nova d'en Castellarnau, casa Montoliu i altres; per la part del carrer dels Ferrers i Enrajolat, fins el Palau d'August o Castell de Pilats, amb una llargada total d'uns 350 metres. Per Ponent ocupava el Pallol o Almodin,—on és

troba la porta dita del Foro i vestigis dins el jardinet situat a l'alçada d'un primer pis en el Beateri de Sant Domènec, exactament iguals a les pilastres i fris del cornisament de la façana occidental del Castell de Pilat—seguia per la casa del Marquès de Santmenat (Arc de Toda) i agafava l'illa de casetes de llevant de la placeta de Sant Joan, amb una magnitud total, per aquest costat, de 80 metres. Per Tramuntana es troben restes importants dintre algunes edificacions de la part de dalt del carrer de Civaderia, entre altres la de casa Alasá; a la plaça de les Cols, les cases que foren d'en Castellarnau i d'en Castellví; a la part d'amunt del carrer de Merceria, i, al carrer de Santa Teresa, es posà el mur al descobert al enderrocar l'Ajuntament les ruïnoses construccions allí existents, amb motiu de voler arranjar un mercat, que precisament li ha quedat el nom del Mercat del foro. D'aquest gran mur se'n deixà marcada la traça en el paviment i s'en conserva un troç a fi de què els entesos puguin estudiar la corresponent estructura. Per Llevant tancava pròximament pel carrer de Santa Anna i plaça del Rei, fins arribar altra volta al Palau d'August, comprnent en conjunt una superfície d'uns 28 000 m².

Aquest quadrilàter quedava partit en dos, en sentit transversal, o sigui de Sur a Nort, per la *Via Triumphalis*, actual carrer Major, artèria principal de comunicació entre les Ciutats Patricia i Monumental. A l'extrem superior de la baixada de Misericòrdia, les cases del Baró de les Quatre Torres i la del Arandes al carrer de Cavallers, (avui d'en Tutusaus), estaven unides per un gran porxo d'uns cinc metres de gruix, en el que hi havia una capelleta de la Mare de Déu de Misericòrdia, que després, al enderrocar-se aquell, passà a ésser venerada a la capella de Sant Oleguer, de la nostra Seu.

Dins d'aquestes vastes construccions hi solia haver un espaiós pati central descobert, on els camperols posaven en venda les fruites i verdures; un recinte d'edificacions i pòrtics, en els que els mercaders exposaven els pro-

Mur del Foro

ductes; edificis per a resoldre els assumptes judicials o comercials; llocs destinats a passeig i esplai, i altres de capacitat suficient per a celebrar-hi assemblees públiques. No hi mancava tampoc algun temple, la presó, els graners, el cenacle dels augustals (sacerdots consagrats a vigilar les cerimònies religioses) i la basílica.

Doncs bé; de totes aquestes edificacions sols en resta sencera la que el Govern, amb un encert digne de lloança, acaba d'adquirir, la qual fou un temps destinada a magatzem de provisions, havent també servit d'Església dels Dominics; després s'hi construí una premsa de recó; més tard hi posaren un safareig de veïnat i darrerament s'ha tolerat que el contractista hi tanqués tot el tren de neteja pública.

Si algun dia es pot excavar el jardinet del Beateri de Sant Domènec, es posaran al descobert nous elements que podran completar les dades relatives a la basílica del Foro de la Ciutat Monumental tarragonina.

COSME OLIVA I TODA.

UN JESUITA MONJO DE POBLET

La professió a Poblet com monjo de Cistell d'un pare jesuïta, fou un fet molt rar i potser uních en la llarga història del monestir. Allí era sumament rígida la selecció monacal: el *convent*, o reunió de monjos i frares, no acceptava intrusions exteriors: may cap monjo fugitiu d'altre establiment del orde entrá en la santa casa, i'ls canvis de professions foren també desconeguts.

Mes el pare Jaume Finestres dona detalls del acte en la següent nota publicada en 1756 al vol. IV, pàg. 216 de la Història, en els termes següents:

—En el mes de Setiembre de 1590 llegó a este Monasterio de Poblet el P. Gaspar Juan de Valpedrosa, natural de Valencia, Doctor Theologo y Jurisconsulto, que havia sido Professo de la Religión de la Compañía de Jesús, y trajo Letras Apostólicas de el

Papa Sixto V de data de 15 de Marzo de el mismo año, por las cuales lo trasladava de aquella Religión a la Cisterciense, y dava facultades al Abad de Poblet para que le diese la Profession, segun la Regla de San Benito, sin hacer año de probación, como lo egecutó solemnemente el Abad dia de la Dedicación de el Arcangel San Miguel 29 de Setiembre; y de ello remitió testimonio autentico al General de la Compañía, que ha visto entre otros despachos en el Registro de su Abadía.—

Aquest abat fou el Pare Francesch de Oliver i de Boteller, que regl'ls destins del monestir entre'ls anys 1583 i 1598.

Entre'ls papers i documents pobletans fins avuy arribats a nosaltres, sols veyém el nom del Pare Vallpedrosa figurant immediatament després del abat Joan Tarrós en la llista de monjos convocats en 1598 a la Sala capitular pera firmar un document notarial. Però havém trobat algunes dades respecte al nou monjo en les antigues bibliografies espanyoles, naturalment relatives a sa obra literària i doctrinal que l'historiador pobletà no coneguè o no volguè tenir en compte, permetent-nos estendre el migrat coneixement de sa personalitat.

Nicolau Antonio, en sa *Bibliotheca Hispana Nova*, I, 534, parlà per primera volta d'aquest regular en els termes següents que traduhim del llatí:

—GASPAR DE VALDEPEDROSA, valencià ex-jesuïta monjo cisterciense en la casa catalana de Poblet, escrigué segons testifica Henriquez en *Phœnice*:

Summan de Sacramentis.

Morí any 1599. El celebrá Montalvo, llibre 2 *Chronici Cisterciensis*, cap. III i Vischio en la *Bibliotheca* de la mateixa orde.

Observationis de Casibus conscientia in Eschiridion *doctoris Navarri*, que comensa aixís: *Aggrediemur his nostris praelectionibus*. Se conservan manuscrits en la biblioteca Barberina.—

Ximeno, en la Bibliografia d'autors valencians publicada l'any 1747 en la ciutat del